

ПЕРЕДПЛАТА

на „Буковину“ разом з
ілюстр. додатком „Неділя“
вносить:
за цілий рік 10 зр. — кр.
на чверть року 2 „ 50 „
місячно . . . . . „ 85 „
для заграниці 15 рублів або
24 франків.

Поодинокі числа по 6 кр.
в бюрі газет Л. Горовіца в
Чернівцях, ул. головна ч. 17.

БУКОВИНА

ВИХОДИТЬ:

у вівторок, четвер, суботу
і неділю.

Редакция і Адміністрация
„Буковини“ находить ся в
Чернівцях (ул. Петровича
ч. 2), куда воі доноси адре-
сувати належить. — Бюро
редакції отворене щодня
від 8. рано до 8. вечером

Промова посла Цуркана

в раді державній при нараді бюджетовій
дня 10. грудня 1895 р.

Після стенографічного справоздання подаємо отсе довгу промову п. Цуркана то дословно (важнійші уступи), то в докладнім і вірнім скороченю, помішаючи притім свої замітки.

Буковина — сказав посол Цуркан — то Австрія в мініятурі; має у себе трохи не всі народи і племена, які в Австрії находять ся: Волохів і Русинів, Німців, Поляків, Чехів, Словаків, Вірмен, Липован (Москалів), Малярів, жидів, а в остатних часах ще й завандрувавших Циганів, Мазурів, Українців (очевидно на думку п. Цуркана Мазури не Поляки, а Українці не Русини) і т. п. Хто памятає часи давнійші зперед 50 або 60 літ, той знає, що всі ті буковинські народи жили тоді в найліпшій згоді і мирі. Автохтони Румуни і Русини приймали чужинців гостинно і вчили ся від них, особливо господарства і промислу, та бажали і бажують жити з ними і тепер в згоді.

(Цільком добре сказав п. Цуркан, тільки шкєда, що не вказав, хто посіяв незгоду. Незгода настала через те, що президент Алзані віддав в руки Румунів церков і сойм, через сумної памяти през. Кравса, через пок. митрополита Мораря-Андрієвича, одним словом через румунську загорілість і ненаситність).

Аде відколи дотеперішні правительства — говорив п. Цуркан дальше — стали після принципу divide et impera брати в оборону Русинів против Волохів, Поляків против Німців, Українців против букованьських Русинів (?), перших ставити висше і против других юдити, — настала по обох сторонах ревнивість, зависть, розгоріла ся борба і зовсім пропало мирне пожитє, котре може правительство осягнути лише строгою справедливою.

Отже позвольте мені, панове, сказати, якої справедливости, сеї основи держави, уживали і уживають в Буковині против ріжних тамошних народів, особливо против автохтонного населеня краю на всіх полях адміністрації.

Німецька просьвіта.

Найвисшою задачею правительства есть піднесене осьвіти і гаразду народу. А нарід може легко і успішно просьві-

чувати ся лише в рідній мові, через що й засновують ся в цілій державі ріжні школи з викладовими мовами народними. У нас на Буковині, де найбільше Русинів і Волохів, здавалось би, що найбільше повинно бути руских і волоских закладів виховуючих. Тимчасом дивним дивом у нас має ся річ зовсім инакше. Для малочисленних Німців кромі німецьких народних шкіл існують на Буковині три німецькі гімназії, німецька реальна школа, німецька промислово-торговельна школа, німецька господарска середна школа, німецька семинарія учительска і німецький університет. А Волохи і Русини кромі народних своїх шкіл і одинокої школи виробів з дерева (з волоским і німецьким язиком) мають лише паралельні румунські класи при сучавській гімназії, і то удержувані з релігійного фонду; а впрочім не мають ні одної середної або промислової школи, а навіть учительської семинарії своєї мимо просьб і Русинів і Волохів. А то-ж найбільша неконсеквенция і недорічність, в німецькій педагогії виховувати волоских і руских учителів!

Питаю ся, що сказали би Поляки, Чехи і н., коли би їм дано німецькі педагогії для виховуваня чеських або польських учителів, або що Німці сказали би, як би їм дано румунські педагогії для німецьких народних шкіл? Отже не диво, що при такій недорічній організації просьвіти не може поступати успішно. Дивно, що міністерство просьвіти зносить, а навіть підпирає такий стан.

Сучавска гімназия.

Ще більше буде видно несправедливе поступованє правительства з буков. Волохами, коли вам скажу, що замьнено приступ волоскій молодіжи до православної сучавської гімназії. Ся гімназия заложена з правосл. рел. фонду, була спершу призначена лиш для самих православних, але задля недостачі молодіжи приймаю спершу і неправославних. Відтак, коли число молодіжи зросло, замісьць не приймає неправославних до сеї коньєсійної гімназії, правительство отворило при ній паралельні румунські класи. Молодіжи прибувало щораз більше, так що треба було вибудувати новий будинок.

Сего року до 1. волоскої паралельної класи прийнято 93 учеників. Годі було помістити їх в одній класі. Дирекция гімназії просила краєву раду шкільну о раду. Аж 12-го вересня приїхав інспектор

краєвий Тумлірж до Сучави і казав 13 православних, уже принятих студентів першої класи вичеркнути із школи. Отже тим волоским дітям відібрано можливість учити ся в матерній мові, але Німці — мають аж три свої гімназії! З того бачите, як оправдані були просьби Волохів о заснованє нової румунської гімназії в Чернівцях і як по мажоритному обходять ся з автохтонами.

Тут посол Цуркан розповів ширше історію виключеня тих 13 учеників з сучавської гімназії, буцім для того, що не в час зложили іспити і не були відповідно приготовлені. На отворене другого відділу 1. класи було би найшло ся місце в новім будинку гімназії, але до того не допущено. І учителі були би найшли ся. І може-ж у нас бути мова о справедливости?!

Шкільні інспектори.

Мало того, мої панове! Ви здивуетесь, коли почуете, як у нас на Буковині дбає ся о народну просьвіту. Думаю, що в цілім цивілізованім сьвіті нема краєвих інспекторів шкільних, котрі не вмів би краєвих мов! Лише у нас, де є три краєві мови, таке буває. Спроваджують з Відня або з иньших німецьких сторін Німця на інспектора, котрий уміє лиш німецьку мову, хоч на Буковині є свої люди, що вмівють всі три краєві мови і могли би подібне становище зайняти, п. пр. радник шкільні Ісопескул і Клявзер, директор сучавської гімназії Репта і н. Хоч за ними посла вєтавляли ся в міністерстві просьвіти, се не помогло. Отже й маємо ми краєвого інспектора, котрий не знає ні волоскої ні рускої мови, через що не може совістно сповняти свого уряду. Але що ему не достає в образованю, то докладає ароганцією і порушуванєм закона. Сего року при іспитах кваліфікаційних одну кандидатку не апробовано з волоскої мови. Тимчасом інспектор Тумлірж разом з иньшими членами комісії, не знаючими волоскої мови, кандидатку апробував. Се піднесла одна місцева часопись. Тоді інсп. Тумлірж вивів дисциплінарне слідство против цілої комісії іспитуючої о порушенє тайни урядової — і се слідство на нічм скінчило ся, бо сам інспектор був винен.

Ви спитаєте, панове, як же зарадженно тому лиху, що краєвий інспектор не вмів краєвих мов? Заряджено тому легко, хоч з коштами для державного скарбу. Додано ему до помочи двох інспек-

